

ПОТЕНЦІЙНИЙ АНАЛІЗ У ДЕМОГРАФІЧНОМУ ПРОГНОЗУВАННІ

Костигов О.О.¹, Драч І. В.²

¹ *Хмельницький національний університет, cogitare410@gmail.com*

² *Хмельницький національний університет, kossu4@gmail.com*

Прогнозування динаміки зміни чисельності, складу та руху населення, складає значну частину діяльності державних організацій та наукових інститутів. Демографи та статисти здійснили багато різноаспектних досліджень моделювання динаміки зміни складу та руху населення. Процес моделювання зміни чисельності населення [1], використання математичних [2], демографічних [10], статистичних [5] методів викладено у наукових і навчально-методичних працях вчених А.Я. Боярського, Г.Ю. Швидкої, О.В. Горобця, Н.С. Власенка, Г.І. Купалової, В.В. Бойка, С.І. Пирожкова, Е.М. Лібанової.

Сучасний погляд на проблему демографічного прогнозування полягає в об'єднанні елементів моделювання та прогнозу. Ця методологія має назву потенційного аналізу, який синтезує два основних підходи: соціально-інтегративний та регіонально-типологічний. Оскільки, зазначені підходи містять якісні дані, то для математичного моделювання слід використовувати логіко-лінгвістичний підхід, що базується на нечіткому логічному висновку.

Метою даної статті є виявлення основних чинників впливу на динаміку зміни складу та руху населення для використання їх у логіко-лінгвістичному моделюванні.

Демографічні моделі призначені для характеристики стану населення, окремих елементів відтворення населення чи процесу відтворення в цілому. У сучасності демографічні моделі використовуються:

- 1) для одержання кількісних даних демографічних процесів та явищ;
- 2) для вивчення закономірностей та чинників демографічних процесів при виявленні зв'язків між складовими моделями, як засіб кількісної оцінки виявлених зв'язків та залежностей, як засіб перевірки гіпотез;
- 3) для перспективних розрахунків чисельності та складу населення;
- 4) для визначення характеру збору та обробки інформації про населення [10].

Цілі демографічного прогнозування пов'язані із потребами економічного планування, необхідністю оцінки майбутньої динаміки попиту на різні види товарів та послуг; потребою планування соціальної сфери (освіта, охорона здоров'я, пенсійна система тощо).

При демографічному дослідженні складу та руху населення береться до уваги природний та механічний рух населення.

Природний рух населення — це зміна чисельності і складу населення в результаті народжуваності і смертності. Кількість населення збільшується за рахунок природного приросту населення, якщо кількість народжених перевищує кількість померлих за рік, та навпаки, зменшується, при перевищенні кількості померлих над кількістю народжених.

Народжуваність та смертність населення характеризують рівень соціально-економічного розвитку будь-якого суспільства. До початку XX ст. українське суспільство належало до традиційного типу відтворення населення, для якого були характерні ранні шлюби, висока народжуваність та смертність від екзогенних чинників. Середня тривалість життя не перевищувала 35 років. Більшість людей помирало від інфекційних хвороб та зовнішніх причин, пов'язаних з голодом, неврозями, епідеміями та війнами, які за інших умов життя могли бути усунуті. Вони, як правило, зумовлювали передчасну смерть, коли людина ще не досягла літнього віку. Ендогенні причини, обумовлені спадковістю, генетичними хворобами та біологічним старінням організму, відігравали другорядну роль.[1]

У свою чергу високим показникам приросту сприяють традиційно великі родини (у середньому з 6 осіб), ранні шлюби, залежне становище жінки у родині, релігійні забобони, тощо.

Механічний рух — це переміщення людей через кордони регіону, яке пов'язано зі зміною їх місця проживання. Проте механічний рух або міграція має глибші наслідки, ніж просто скорочення чи збільшення чисельності населення. У результаті переміщення змінюється також і структура населення на території як прибуття, так і вибуття мігрантів.

На механічний рух населення впливають такі фактори: економічна та екологічна ситуація у регіоні, культурні норми (зокрема релігія), військові дії у регіоні, тощо.

Соціально-економічна суть міграції населення полягає у прагненні працівників задовольнити особисті потреби соціального, професійно-кваліфікаційного та духовного характеру.

Загострення екологічної ситуації на території певного регіону можна описати за станом довкілля, з використанням показників

зростання захворюваності населення, зростання захворюваності населення працездатного віку, зростання захворюваності дітей, зростання міграції через погіршення природного середовища.

Культурна міграція - різновид соціальних переміщень населення регіону, яке емігрує-іммігрує за світоглядними мотивами, у пошуках саме тих культурних умов, що є для індивіда найбільш прийнятними, етнічно чи релігійно привабливішими.

Таким чином, у роботі розглянуто цілі використання демографічних моделей; визначено, що сучасна методологія демографічного прогнозування - потенційний аналіз синтезує два основних підходи: соціально-інтегративний та регіонально-типологічний; у зв'язку з цим виявлено основні чинники, що впливають на динаміку зміни складу та руху населення.

Список використаних джерел

1. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. (колектив авторів) / за ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е.М. Лібанової. — К.: Український центр соціальних реформ, 2006.
2. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / за ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е.М. Лібанової. — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007.
3. Медков В.М. Демография: Учебник. 2-е изд. — М.: ИНФРА-М, 2008.
4. Стат інформація: Демографическая информация. Річна статистична інформація. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
5. Статистика населения с основами демографии : Учеб. для вузов по спец. "Статистика" / Г. С. Кильдишев, Л. Л. Козлова, С. П. Ананьева и др. — М. : Финансы и статистика, 1990.
6. Тихомиров Н.П. Демография. Методы анализа и прогнозирования: Ученик для вузов / Н.П. Тихомиров. — М.: Экзамен, 2005.
7. Демогеографічна ситуація українсько-польського пограниччя // Автореф. дис. канд. геогр. наук: 11.00.02 / Н. І. Прищук; Львівський національний університет імені Івана Франка. — Л., 2005.
8. Демогеографія регіону в умовах депопуляції населення (на матеріалах Львівської області) // Автореф. дис. канд. геогр. наук: 11.00.02 / О. Р. Перхач; Львівський державний університет імені Івана Франка. — Л., 1999.

9. Демографическое и экономическое развитие региона / Под ред. Г. М. Романенковой, В.В. Бойко. – М.: Финансы и статистика, 1983.

10. Горобець О.В. Застосування статистичного моделювання при перспективних розрахунках складу та руху населення / – Л., 2008.

11. Зовнішні трудові міграції населення України // Лібанов Е.М., Позняк О.В., - К. РВПС України НАН України. – 2002.

12. Міжнародна міграція / О.Г. Пуригіна, С.Е. Сардак // навчальний посібник – К.: ВЦ «Академія», 2007.

13. Аналіз динаміки народжуваності — Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_3134_faktori-narodzhuvanosti.html

14. Концепція демографічного розвитку України на 2005—2015 рр. Проект. — К., 2004. — С. 7.

15. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри: (Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія практика): енциклопедія / упоряд. Ю.І. Римаренко; за ред. Ю. Римаренка. — К.: Довіра, 1998.